

REMBRANDT HARMENSZ. VAN RIJN.

In de nabijheid van Leiden, aan den Rijn, werd den 15^{den} Juli 1606 uit eenvoudige ouders geboren de man die,

waaronder hij zijn laatste levensjaren sleet, een schrille tegenstelling vormde met het feit dat zijn kunstwerken (

Rembrandt op 27jarigen leeftijd.

hoe miskend ook tijdens zijn leven, de roem van Nederland is geworden, wiens genie thans de bewondering wekt van geheel de beschaafde wereld, terwijl de kimmervolle omstandigheden

dit oogenblik een waarde vertegenwoordigen, die zelf bij benadering niet te berekenen valt. Een flauwe voorstelling van hem laatste kan men zich vormen al men weet dat Rembrandt behalve ruim 600 teekeningen en 350 etsen 400 schilderstukken voltooide een der laatste een portret van Dr. Tholinx, twintig jaar geleden, voor f 200. gulden werd kocht.

De meesten onlezers herinneren zich ongetwijfeld uit hun schooljaar het gedicht Immerzeel: „Rembrandt's voorspiedige reis", met voor den welminst van gier

heid te beschuldigen schilder zoo weinig vleierende slot:

En 't scheen, dat wel het meest hem bol
Dat hij zoo pijlsnel huiswaarts rolde
En nog de vracht gewonnen had.

Het gemakelijk gedicht van Immerzeel heeft zijn oorsprong te danken aan een bericht van Houbraken over Rembrandt's jeugd, dat om der curiositeits wil — dus niet om de betrouwbaarheid — hier wel een plaatsje mag hebben.

„Terwijl hij dus ijverig aan zijn ouders huis dagelijks de kunst voortzette kreeg hij nu en dan bezoek van kunstlievenden, welke hem eindelijk aanwijzing deden aan een heere in 's Gravenhage, ten einde hij zeker stukkie, 't welk hij gemaakt had, aan denzelfen zou vertoonen en aanbieden. Rembrandt trok daarop met hetzelfde te voet naar 's Gravenhage, en verkocht het voor 100 guldens. Hij wonderwel in zijn schik en niet gewoon zooveel geld in zijn buidel te hebben verlangde strax om op 't aller spoedigste naar huis te keren: des ging hij op den wagen zitten, die naar Leiden reedt. Wanneer zij nu onderweg zouden pleisteren, en elk van den wagen afging om zich te ververschen, bleef Rembrandt alleen zitten bij zijnen buit, vertrouwend denzelfen niet alleen. Wat gebeurd' er? De krib nauw weggezet, terwijl de wagenaar vast met het volk kwam aantreden, raken de paarden op hol, en rennen met hem voort tot binnen de poort van Leiden, en bleven voor hunne gewone herberg met den wagen stil staan, daar elk zich over verwonderde, hem vragende hoe zulks was gekomen, waartegen hij niet veel praat hield, maar zich wel haast wegmaakte naar zijne ouders, blijde zijnde dat hij dus voor niet zonder eenige kosten spoediger dan anders te Leiden gebracht was.”

Aldus verhaalt Houbraken, die in 1717 zijn verzamelde berichten omtrent Nederlandsche kunstenaars bewerkte

tot: „De groote schouborgh der Nederlandsche kunstschilders en schilderesen.” In hoeverre dit verhaal waarheid bevat is natuurlijk niet uit te maken. Trouwens de zaak is van weinig beteekenis.

Reeds vroeg schijnt Rembrandt zich door bijzonderen aanleg onderscheiden te hebben. Het genie, hoewel het zich nog niet in een bepaalde richting had ontwikkeld, openbaarde zich toch en zijn ouders, die niet geheel van middelen waren ontbloot, besloten hem op studie te doen. De Leidsche Hoogeschool bood daarvoor een uitstekende gelegenheid. Maar de jeugdige Rembrandt hield de studie niet lang vol, al waren zijn vorderingen bevredigend genoeg. De aanleg en lust voor de schilderskunst kwam voor den dag en nu 't was met studeeren gedaan. Bij den schilder Swanenburgh te Leiden in de leer gedaan was hij na drie jaren volkomen op de hoogte met alle geheimen der verfbereiding en had hij zich reeds zoover geoefend in de teekenkunst, dat hij moest omzien naar een gelegenheid om meer onderricht op te doen dan Swanenburgh hem geven kon. P. Lastman te Amsterdam zou zijn leermeester worden. Lastman, hoewel geen genie, de oorspronkelijkheid tijd ontbrak hem, was geen onverdienstelijk schilder, die zich ook door naar Italië te reizen had bekwaamd voor zijn beroep, zoodat Rembrandt in de zes maanden van zijn verblijf op diens atelier heel wat had gezien en . . . . geleerd.

Na verloop van die zes maanden keerde de jeugdige Rembrandt naar Leiden terug en nu kwam de tijd dat hij naar de algemeen gangbare voorstelling „op vaders molen te schilderen zat,” waarbij de verschillende leden zijner familie, inzonderheid zijn moeder, hem tot model dienden. Het duurde nog verscheidene jaren, en om zijn

leeftijd kon dat wel niet anders, eer Rembrandt een atelier bezat, dat dien naam verdiende en eerst in 1628 was zijn kunst bekend genoeg geworden dat zich een leerling bij hem aanmeldde. Die eerste leerling was de later beroemd geworden Gerard Dou, wiens „Avondschool” hoe klein dan ook, in het Rijksmuseum iederen bezoeker bewondering afdwingt.

Nog twee jaren bleef Rembrandt in Leiden. De menigvuldige reizen naar Amsterdam om aan bestelde portretten te werken roofden te veel tijd en veroorzaakten te veel last. Hij verplaatste dus zijn Atelier naar de stad aan „d'Amstel en het Y,” waar hij al heel

spoedig in kennis kwam met den Kunstkooper Van Uylenburg. Die verplaatsing en die kennismaking zijn van groote beteekenis geweest voor Rembrandt, de eerste voor zijn kunst, de laatste voor zijn leven. In Amsterdam toch kreeg Rembrandt o. a. door het zien van Oosterlingen in hun kleurrijke gewaden den zin voor kleuren en lichtschakeering, die later meê het eigenaardige aan zijn kunst zou schenken en bij Van Uylenburg ontmoette hij diens nicht Saskia, de dochter van den Leeuwarder burgemeester, met wie hij in 1634 in het huwelijk trad.

Voor al in de eerste jaren van zijn verblijf in Amsterdam ontwikkelde hij een

verbazende werkracht en schilderde hij, behalve tal van portretten, o. a. „De Anatomische les van Prof. Janus Tulp”. Dat Rembrandt een zeer ingetogen leven leidde, geen herbergen bezocht en ook aan de vriendschap niet te veel offerde, maakte dat mogelijk. — Rembrandt koos zich van stonde aan een eigen weg. De zoozeer in trek zijnde Italiaansche kunst, phantastisch en symbolisch tot in 'toverdrevene, trok hem niet aan. —

Rembrandt was realist, realist in goeden zin en het zijn vooral twee typen uit het Amsterdam dier dagen

SASKIA VAN UYLENBURG.

waarin hij het schoon wist op te merken en die hij telkens weer met voorliefde behandelde. We bedoelen den Jood en den vagebond. Vooral de oude Israëliet bezat een groote aantrekkelijkheid voor Rembrandt en zijn talrijke Bijbelsche stukken leggen daarvan getuigenis af.

Hoewel Rembrandt een zeer gelukkig huwelijksleven had, werden de rampen des levens hem niet gespaard. Zijn drie eerste kinderen, een zoontje en twee dochtertjes, stierven reeds op jeugdigen leeftijd en de dood van Saskia, in 1642, was een slag die hij niet spoedig en niet gemakkelijk is te boven gekomen. Kort te voren was hem een zoontje geboren, Titus, die hem gelukkig bleef gespaard en hem later tot grooten steun en troost is geworden te midden van treurige omstandigheden. Die treurige omstandigheden vonden hun oorzaak in den desolaten toestand van zijn geldmiddelen en in de miskenning, die hem ten deel viel.

Over beide willen we onze lezers iets mededeelen.

Men heeft verschillende oorzaken opgegeven voor Rembrandt's latere armoede en deze beurtelings aan hem zelf, aan zijn familie en aan de tijdsomstandigheden toegeschreven. Wat daarvan zij, moge de lezer zelf uitmaken, als hij het volgende in aanmerking neemt. Rembrandt was goedgeefs, getuige de hulp die hij verleende aan zijn broers en zuster toen deze sterk waren achteruitgegaan. Daarbij was onze schilder koopziek, bij verkwistend af, als het dingen betrof die hem om de eene of andere reden aantrokken of die hij gebruiken wilde voor zijn schilderstukken. Helmen, schilden, fraaie kleedingstukken, ook schilderijen van beroemde meesters waren van zijn gading en kocht hij vaak zonder zich door den hoogen prijs te laten

weerhouden. Toen Saskia stierf benoemde zij haar zoon Titus tot haar erfgenaam onder uitdrukkelijk beding dat Rembrandt als voogd van Titus haar vermogen zou blijven beheeren en er het vruchtgebruik van zou genieten. Saskia's familie echter stond er op dat Rembrandt een inventaris zou overleggen, waartegen de goedmoedige man hoewel hij er niet toe verplicht was geen bezwaar maakte, en viel hem over het beheer der gelden en bezittingen zoo lastig dat hij ten slotte genoodzaakt was alles te verkoopen. En dat nog wel in een jaar dat er een algemeene malaise heerschte.

Er stonden honderden huizen leeg in Amsterdam, een bewijs van de slapte in handel en bedrijf, en de veiling trok zoo weinig koopers dat zijn roerende goederen, waarvan de waarde bij Saskia's dood op f 40.000 was geschat, niet meer dan f 5000 konden opbrengen. Ten gevolge van dit alles stond Rembrandt in 1657, nauwelijks 51 jaar oud, letterlijk op straat en alsof dat nog niet genoeg ware, werd hij sedert rusteloos achtervolgd door zijn schuldeischers, die meer dan eens reeds beslag legden op zijn schilderstukken, nog voor hij die geheel had voltooid.

Evenwel reeds vroeger, vóór Saskia's dood, stond het niet gunstig met Rembrandt's geldmiddelen. De betaling voor zijn werk, ook al was het besteld, liet dikwijls op zich wachten. Rembrandt's brieven aan Constantijn Huygens, den secretaris van Prins Frederik Hendrik, leggen daarvan getuigenis af. Rembrandt had n.l. in opdracht van den Prins, ofschoon deze met de Hollandsche kunst van Rembrandt niet zoo veel op had en die slechts steunde omdat het niet wel anders kon, een tweetal schilderstukken geleverd voorstellende „De Graflegging” en „De Opstanding”, die met de reeds vroeger

geleverde „Kruisiging” en „De Af-neming van het Kruis” en de later gevolgde „Hemelvaart” een schitterend geheel vormen. Daar deze brieven een indruk geven van Rembrandts karakter en van zijn ontwikkeling, nemen we ze op in deze schets van Rembrandt's leven.

Mijn Heer.

Soo ist dan dat ick met Lycensy (verlof) U.E. dese 2 stuckens toe sende die ick meen dat soo danich sullen bevonden werden dat sijn Hoocheyt nu selfs mij niet min als dusend gulden voor ider toeleggen sal, doch soo sijn Hoocheyt dunct dat sijt niet en meeryteeren, sal naer sijn eygen believen geeven, mij verlaetende op sijn Hoocheyts kennis en discreesy. Sals mij danckbaerlick daer met laeten Contenteeren en de blijvende neffens mijne groetenisse sijnen

D.W. ende genegen dienaer
REMBRANDT,

tot 't geene ick aan de lijsten en de Kas verschooten hebb, is 44 gulden in alles.

27 Jan. 1639.

Mijnheer.

Met een sonderling vermaeck hebbe ick U.E. aengenaeme Missyve van den 14 deser doorleesen, bevinden daer U.E. goeden gunst ende geneegenthey, soo dat ick van harten geneegen voor ob-blysier bliken U.E. rekumpensyve dienst ende vriendschap te doen. Soo ist door geneegenhey tot sulx tegens mijns Heeren begeeren dees bijgaenden douck toesenden, hoopende dat U mijner in desen niet versmaeden sult, want het is die eerste gedachtenis, die ick aan mijn heer laet.

Mijn Heer den Ontfanger Uitten-boogaert is bij mij geweest, soals ick

besich waer met dees 2 stuckens te packen. Hij most die noch eerst eens sien. Die seyde zoo het zijn Hoocheyt beliefd wil mij hier uit zijn kantoor die betalingen wel doen. Soo soude ick aan U mijn Heer versouken sulx sijn Hoocheyt mij toelecht van die 2 stuckens, dat tsel gelt hier in den eersten ont-fangen mocht daer ick nu sonderlinge meede gerijft soude weesen, hier op verwachten soot mijn Heer gelieft bescheyt en wenssche U.E. ende Uwe faemyly alle geluck ende Heyl, dat neffens mijne groetenisse

UEd. D.w. ende geaffexsyoneerden
dienaer

REMBRANDT.

Inderhaest deesen 27 Januari 1639.

Mijn Heer hangt dit stuck op een starck licht en dat men daer wijt kan afstaen, soo salt best voughen.

Huygens deelde aan Rembrandt mede, dat Zijne Hoogheid met f600 de stukken voldoende betaald achtte en ontving daarop van den Schilder het volgend antwoord.

Waerde Heer.

U.E. vertrouwe ick alles goets toe ende insonderhey vant beloonen over dees 2 laetste stucken, vertrouwende U.E. dat soo het naer U.E. gunst ende nae recht ginck soo en souden geen teegensegghen in de voorghescreven prijs niet weesen. Ende wat aangaet de voorygen geleverde stucken en sijn niet hooger betaelt als 600 k gulden (karolus gulden) ider. Ende alsoo sijn Hoocheyt met goede vougen tot hooger prijs niet en is te beweegen, alhoewel sijt kennelick meryteeren, (sal mij nu) met 600 k gulden van ider tevreden stellen, mits ick mijn wtgelijde (voor-

geschoten) van de lijsten ende de kas dat saemen 44 guldens is mocht bijgeordyneerd werden. Soo soude ick aen mijn Heer vriendelick versoucken dat nu met den eersten mocht mijn betaelinge alhier tot Amsterdam hebben vertrouwende dat door de goede gunst die aen mijn nu eerst daechs sal genieten mits ick erkenneelick voor al sulke vriendschap blijve. Ende naer mijne hartelicke groetenissen aen Mijnheer ende aen U.E. naesten vrienden allen Godt in langhduerygen gesontheyt bevoolen.

U.E. dw. en geaffexsyoneerden dienaer

REMBRANDT.

13 Febrewary 1639.

Rembrandt moest later nog eens aankloppen om betaling en deed dat bij een schrijven dat aldus luidde.

Mijn Heer.

Mijn E. Heer met schroomen ist dat ik U.E. met mijn schrijven kom besoucken ende dat doort seggen van den ontfanger Wittenboogaert die ickt tardeeren van mijn betaling klaachden hoe dat den tresorier Volbergen dat lochgent als dat daer jaerlicks (interessen) getrocken werden soo heeft mij den ontfanger Wittenboogaert nu voorleeden Woondag daerop geantwoort als dat Volbergen allen halven jaer die selvy Interessen heeft gelicht dat tot nu toe soo dat daer nu wederom over 4000 k. guldens bij denselvy kantooren verscheenen is ende bij desen waerachtyge geleegenheyt soo bidde ick u mijn goet-aardygen Heer dat mijn ordonnansy nu in den eersten mocht klaer gemaect werden op dat ick mijn wel verdiende 1244 guldens mocht eenmael ontfangen. Ende ick sal sulx aen U.E. met reve-rensy dienst ende blijk van vriendschap altijts soucken te rekumpenseeren.

Met deesen ist dat ick mijn heer hartelick groete ende wenssche dat ue Godt lanck in goeden gesondtheyd ter salicheyt spaeren werde.

U.E. Dw. ende geaffexsyoneerden dienaer

REMBRANDT.

Ick woon op de binnen-Emster (Amstel) in die suykerbackery.

En dan de miskenning die Rembrandt ten deel viel. Hoe moet het den meester gegriefd hebben, dat bij het sluiten van den Vrede van Munster verschillende kunstenaars opdracht kregen om een gedenkstuk te schilderen en hij werd voorbijgegaan. En dat lag niet aan het feit dat nog altijd de Vlaamsche school met haar rijke verbeelding in trek was, want geheel de Hollandsche school huldigde het realisme, waarvoor Rembrandt den weg had gewezen. Het zou ons te ver voeren de oorzaken van die miskenning na te gaan. Bij het bespreken van enkele van Rembrandt's stukken is bovendien gelegenheid daarvan iets aan te stippen.

Rembrandt was voor de tweede maal in 't huwelijk getreden met Hendrikje Stoffels een eenvoudige boerenmeisje dat met groote trouw zijn zoontje Titus had verzorgd. De beide dochttertjes uit dit tweede huwelijk stierven nog jong en in 1664 daalde ook Hendrikje ten grave. Gelukkig dat Titus zijn vader met liefdebewijzen omringde en zelfs om diens wil zijn eigen huwelijk eenige jaren uitstelde. Toen echter in 1668 ook Titus stierf, was Rembrandts kracht gebroken. Allen die hij had liefgehad waren hem voorgegaan. Verlaten van vroegere vrienden, miskend, in kommervolle omstandigheden, treurende over het verlies van zijn dierbaren . . . was het wonder dat hij levensmoe werd? Reeds het volgende jaar stierf hij; op

den 8ten October werd zijn stoffelijk overschot begraven in de Nieuwe Kerk te Amsterdam.

bleven. Schande over onze voorvaderen dat we moeten lezen hoe na zijn dood in zijn woning niets werd gevonden

DE ANATOMISCHE LES.

Vroeger meende men dat Rembrandt van de armen is begraven geworden. Latere onderzoekingen hebben echter bewezen dat daarvoor vijftien gulden is betaald geworden, misschien door familie, waarschijnlijker door de weinige vrienden, die hem waren trouw ge-

dan wat linnengoed en een schilders-ezel. Hardvochtige schuldeischers hadden zich alles toegeëigend. Vermogende landgenooten mochten aan prulpoëten en poëtasters hun gunsten betoonen in ruil voor laffe vleierij — voor den man, die den Hollandschen naam wereld-

beroemd heeft doen worden, hadden ze niets over . . . niets.

Dat Vondel in armoede zijn laatste dagen sleet, hoezeer ook te bejammeren, is nog te verklaren. Vondel had zich door wat hem „naar de keel welde” vijanden gemaakt, vele en heftige vijanden. Maar Rembrandt? De vrome, ingetogen, niemand overlast doende Rembrandt? Was het afkeurenswaardig dat hij liever zijn kunst hoog hield dan de ijdelheid zijner lastgevers te streelen?

We willen thans wat nader stilstaan bij een drietal van Rembrandts schepingen, die gelukkig niet voor het goud van den vreemdeling veil waren maar voor ons land zijn bewaard gebleven zoodat ieder onzer ze kan gaan zien en bewonderen. 't Zijn de drie fraaiste en beste stukken van den grooten meester. We bedoelen de Anatomische les van Dr. Tulp, De Nachtwacht en De Staalmeesters.

Allereerst *de Anatomische Les*.

Toen Rembrandt zich in Amsterdam vestigde, volgde hij een tijdlang de lessen van den beroemden Dr. Tulp hetzij uit voorliefde voor geneeskundige studiën, hetzij om de kennis van het menschelijk lichaam op te doen die hem voor zijn kunst zoozeer te stude kwam. Deze omstandigheid, gevoegd bij zijn reeds gevestigden naam, was aanleiding dat Dr. Tulp hem in 1632 opdroeg de Anatomische les te schilderen. De Professor wilde het stuk ten geschenke aanbieden aan het Chirurgijngilde ter versiering van zijn vergaderlokaal in de Nes. Met liefde volbracht Rembrandt zijn taak en reeds in dit vermaarde stuk komt het eigenaardige waardoor vooral Rembrandt's later werk zich onderscheidt, aan den dag. Rembrandt's licht-effect — zijn glorie in later dagen — Rembrandt's losse groepeerings-

waardoor hij zich van den tijdgenoot onderscheidde, Rembrandt's vermogen om met de kleuren te tooveren — dat alles begint in de Anatomische les reeds de aandacht te trekken. Let maar eens op — de gravure kan er bij van dienst zijn — hoe op het lijk het volle licht valt, ook de gezichten zoo „belicht” zijn dat de besliste wetenschap van den meester, de belangstelling de weetgierigheid der leerlingen duidelijk in 't oog springen. Maar verder niets dat de aandacht van deze hoofdzaken afleidt, de kleeding der personen is donker gehouden, weinig meer dan aangeduid; hoe de kleine Slagershal waar Prof. Tulp doceerde er uitzag — niemand die het van Rembrandt's schilderij zal te weten komen. Van stijfheid in de plaatsing der personen of in hun houding . . . . geen sprake. En de kleuren . . . . maar om die te kunnen genieten moet men het stuk gaan zien. Gelukkig dat het stuk voor ons land, en laten we er bijvoegen voor ons volk is bewaard gebleven. Er is een tijd geweest dat er gevaar was het te verliezen. Het chirurgijngilde kwam n.l. in geldverlegenheid. De behoeftige weduwen der leden van het gild konden niet naar behooren ondersteund worden en in 1828 werd het besluit genomen eenige schildersstukken te gelde te maken. Ware Koning Willem I niet tusschenbeide gekomen, dan zou ook dit kunstwerk, als zoovele andere, thans in een of andere buitenlandsche collectie prijken. Voor f 32.000 ging het in eigendom over aan den Koning, en thans bevindt het zich in het Maurits-huis te Den Haag.

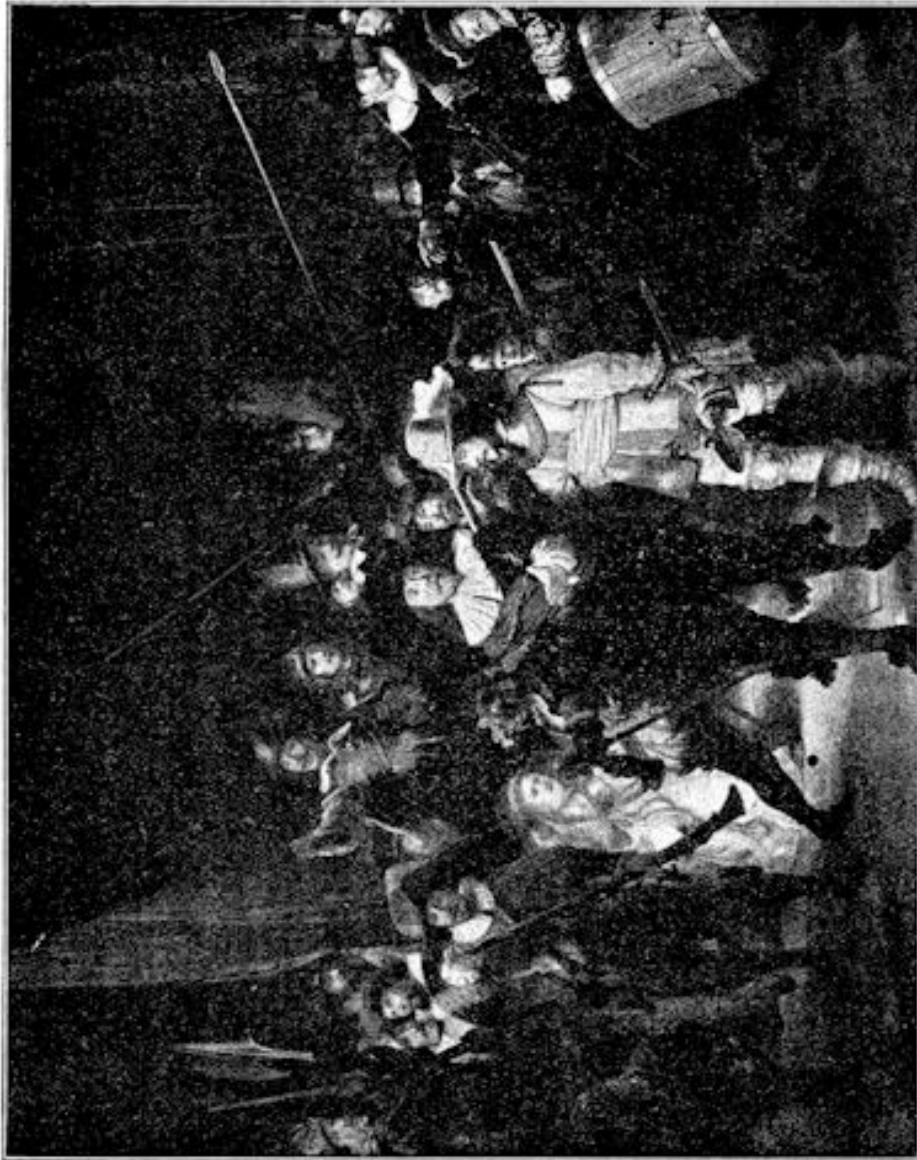
En dan *De Nachtwacht*. Rembrandt's meesterstuk.

't Was in 't jaar '42 dat Rembrandt opdracht ontving tot het schilderen van een Doelenstuk. De geniale Mole-

lenaarszoon stond op het toppunt van zijn roem en geluk. Frans Banning Kock, heer van Purmerland, moest met

meesterlijk voerde hij dien uit. Meesterlijk n.l. in 't oog van al wie thans aan kunst doet. De kunstbroeders onder

DE NACHTWACHT.

zijn korporaalschap worden afgebeeld. Drie en twintig in zwierige kleedij uitgedoste schutters . . . Rembrandt zag reeds het complex van kleuren dat hij op het doek zou tooveren nog voor hij er mee begon. Met hoeveel ijver en liefde begon hij zijn arbeid. En hoe

zijn tijdgenooten daarentegen waren bijna eenstemmig in hun afkeuring. En zijn lastgevers waren er alles behalve over te spreken, de meesten weigerden zelfs aan hun verplichtingen te voldoen, zoodat Rembrandt ten slotte slechts f 1600 in plaats van de bedon-

gen f 2300 ontving en Frans Banning Kock, de hoofdfiguur, zich dadelijk door een ander nogmaals liet contereiten. Wat was het geval?

Rembrandt had gebroken met de tot nu toe gevolgde gewoonte om de personen op een dergelijk doelenstuk zóó te plaatsen, dat ieder goed uitkwam en niemand zich behoefde te beklagen van niet genoeg de aandacht te trekken. Welke goede eigenschappen de doeken van Van der Helst, Frans Hals en anderen ook mogen bezitten, van stijfheid zijn ze niet vrij te pleiten. Rembrandt trotseerde de licht gekwetste ijdelheid van zijn lastgevers, door een stuk te schilderen naar *zijn* opvatting, ook al moest dat oorzaak zijn dat verscheidene zijner figuren weinig of bijna geheel niet uitkwamen en niet in de eerste plaats de juiste gelijkenis van de gelaatstreken der Schutters in 't oog viel. Er is veel over te doen geweest wat men op de Nachtwacht eigenlijk ziet. Is het een uitrukkende troep of een zich gereedmakend vendel? Of verzamelen zich de schutters, uit de donkere doelen komend op de zonnige straat? Het laatste zou in letterlijke overeenstemming zijn met de opdracht. Maar Rembrandt was niet de man om zich door zoo'n voorschrift te laten binden. Op verschillende gronden heeft men de veronderstelling gemaakt dat Rembrandt het korporaalschap heeft afgebeeld terwijl het zich oefende in het schieten, op het oogenblik dat een der schutters zijn schot heeft gegeven en de volgende zijn roer in gereedheid brengt. Deze veronderstelling komt ons voor juist te zijn. Daarmede worden verschillende zaken opgehelderd die anders onverklaarbaar blijven. Dat Rembrandt bijv. alleen om het lichteffect een juffertje zou geplaatst hebben te midden van uitrukkende schutters is niet wel aan te nemen, hoe zeer hij

ook partij heeft gekozen van de gelegenheid om daarmee effect te bereiken. De houding van tal van figuren doet vermoeden dat er iets is, waardoor de aandacht wordt getrokken. En de hoofdpersoon schijnt ons niet afgebeeld als iemand die op dit oogenblik bevelen geeft, noch zijn luitenant als een die bevelen ontvangt. Potgieter, in zijn „Rijksmuseum” herinnert er aan dat „Nachtwacht” een naam is aan het stuk gegeven om er minachting mee uit te drukken en noemt het stuk „Vogelschieten.” Van den Engelschen portretschilder Reynolds zou de naam Nachtwacht afkomstig zijn. Of we den geheelen Nachtwacht bezitten zooals Rembrandt dien schilderde? Er is beweerd dat toen in 1715 het stuk, 't welk tot zoolang voor den schoorsteen in De Doelen had geprikt, naar het stadhuis werd overgebracht, er repen werden afgesneden om het pasklaar te maken voor het paneel waarin het komen moest. Onmogelijk zou dat niet zijn. De bekende Schuttersmaaltijd, die Van der Helst schilderde bij gelegenheid van den Munsterschen vrede, kan dienen om te bewijzen dat onze vaders wonderlijk konden omspringen met hun kunstschaten.

Wat de kleuren betreft, daarover valt heel weinig te zeggen. Om van het prachtige blauw, de kleur van het fluweel waarin Banning Kock is gehuld, of van het schitterende geel waarin de luitenant Van Ruijtenburg en het „juffertje” zijn gedost, te genieten moet men gaan zien wat niet te beschrijven is. Dan zal men ook kunnen waardeeren het als met goud doortrokken wit, dat Rembrandt misschien verlokte tot het aanbrengen, hier zoowel als op andere schilderijen, van zoo donkere partijen.

Dat De Nachtwacht nog niet zoo heel lang op waarde wordt geschat blijkt het best als we bedenken hoe

Potgieter, die ongetwijfeld bevoegd was op dit punt een woordje mee te spreken er over oordeelde. Na zijn opinie gezegd

zin voor het schoone de Schuttersmaaltijd van Bartholomeus van der Helst als het hoogste der drie zal bewonderen.

DE STAALMEESTERS.

te hebben over het Doelenstuk van Govert Flinck, een van Rembrandt's leerlingen en over De Nachtwacht te hebben gesproken als ongeëvenaard meent hij toch dat men met een weinig

En eindelijk *De Staalmeesters*. Hoe de overliden van het Lakenweversgild er toe gekomen zijn zich door Rembrandt op het doek te laten brengen is moeilijk na te gaan. De schil-

der van zoovele portretten en grootere stukken die, ruig als ze waren van verf en ongewoon van opvatting, niet in den smaak vielen was reeds zoo goed als vergeten. Misschien is het waar dat een hem trouw gebleven vriend hem de opdracht wist te bezorgen.

Met vreugde begroette Rembrandt de gelegenheid om zijn verloren reputatie te herwinnen. Geen oogenblik denkt hij er nu aan zijn kunstopvatting te stellen tegenover die van zijn lastgevers. De eens zoo fiere schilder schikt zich naar het inzicht van bekrompen kooplui. En daar zitten ze netjes op een rij de vijf overliden van het gild, terwijl achter hen blootshoofds een bediende is geposteerd. Maar wat heeft Rembrandt niet weten te bereiken met het eenvoudig gegeven zonder gebruik te maken van de middelen die in de oogen zijner tijdgenooten geen genade konden vinden. Met ongeëvenaard meesterschap voltooide hij zijn schilderstuk, dat als portret-stuk zijn wedergade zoekt. De tafel bedekt hij met een Smyrnaasch kleed, zoodat hij gelegenheid heeft zijn betooverend kleurenspeel te laten uitkomen. En dan de houding, de gelaatsuitdrukking zijner figuren. Hoe past die welgedane, zelfgenoegzame thesaurier bij den geldbuidel dien hij omklemd houdt, hoe duidelijk blijkt het dat de juist opstaande overman zich zijn waardigheid bewust is, als we zijn houding vergelijken met die van den bediende. En het verschil in gelaatsuitdrukking tusschen die beiden is niet minder teekenend. Toch zoekt Rembrandt in dergelijke dingen zijn kracht niet, al veronachtzaamde hij ze volstrekt niet. Er gaat van het schilderstuk met deze burgerlijke mannen er op een bekoring uit, waarvan de oorzaak niet aan te geven is, en waarvan Rembrandt, onbewust stellig, het geheim bezat. Het genie van den schilder

tintelt in iederen streek met penseel of borstel. Zijn ingehouden kracht, zijn machtig kunnen voelt iedere beschouwer. En een beroemd Fransch schilder beweerde dan ook, dat „De Staalmeesters,” het mooiste schilderstuk ter wereld is.

* * *

Er bestaat een schoone legende van een anderen grootmeester der schilderkunst, Leonardo da Vinci, waaraan we bij het overdenken van Rembrandt's kunst onwillekeurig werden herinnerd. Eenige jaren geleden werd ze met andere stukjes uit den schat der legenden reeds in dit tijdschrift medegedeeld. We kunnen dus volstaan met er aan te herinneren hoe Da Vinci bij de schepping van zijn kunstwerk, Het Heilig Avondmaal, al de aandacht liet vallen op den hoofdpersoon, Christus, en alles vermeed wat het oog van den beschouwer van dezen zou kunnen afleiden. Datzelfde beginsel heeft Rembrandt op bijna al zijn stukken toegepast: altijd laat hij op den hoofdpersoon of op de kern der handeling zijn onnavolgbaar licht vallen, dat hij op meesterlijke wijze door den donkeren toon waarin hij al het bijkomende hield, wist te versterken. Ware Rembrandt een volgeling en kenner geweest van den Italiaanschen maestro, dan zou men wellicht bij dezen den oorsprong hebben te zoeken van het „Rembrandtieke” in de schilderkunst, hoewel in de wijze waarop hetzelfde doel werd bereikt, Rembrandt een geheel anderen, zijn eigen weg heeft gevonden. Maar onze groote Nederlandsche kunstenaar, die met Vondel, den dichter, het stempel gezet heeft op de gouden eeuw in onze historie, was ook in dezen oorspronkelijk en bewees daarmee te zijn een genie onder de genieën, een kunstenaar bij de gratie Gods. A. L. G.